

En ze leefden nog lang en gelukkig: Intercultureel scheiden en verdelen, hoe doe je het goed als het fout gaat?¹

Milou van der Bel²

1. Inleiding

De laatste jaren lijkt, hoewel de absolute aantallen scheidingszaken variëren, het aantal complexe scheidingszaken³ waarbij ook vermogen moet worden verdeeld bij het Gerechtshof (hierna hof) toe te nemen. Misschien wel: juist bij het hof, want daar komen de mensen die het niet samen of bij de rechtbank oplossen, en van wie in elk geval één van tweeën geen genoegen wil nemen met de uitspraak van de rechtbank. Daarbij zien we ook steeds meer zaken van mensen met een internationale, interculturele of migratieachtergrond. Ik noem ze hier in het vervolg interculturele zaken. Als rechter ben je, naast het grip krijgen op een dossier en begrip van het geschil, bezig met de vraag: hoe leiden we partijen uit hun geschil? Als het even kan probeert de rechter om partijen te helpen de zaak te regelen en als dat niet lukt, een goed onderbouwde en begrijpelijke uitspraak te geven. Ook in hoger beroep lukt het op de zitting gelukkig nog vrij regelmatig om tot een minnelijke regeling te komen waarbij partijen zichtbaar opgelucht de zittingzaal verlaten.

In zaken met een internationale en interculturele achtergrond merken we bij ons hof dat het moeilijker lijkt om zo'n regeling te bereiken. Het beeld dat ik als rechter in de dagelijkse praktijk van relatievermogenszaken in hoger beroep zie wil ik met u delen, waarbij ik wil inzoomen op mogelijkheden om in dergelijke zaken tot een overzichtelijk dossier en eventueel een minnelijke regeling te komen. Als bijsluiters vermeld ik dat ik geen statistieken heb bijgehouden en met dit verhaal geen wetenschappelijke pretentie heb. Daarvoor zou meer gericht onderzoek nodig zijn, waarvoor helaas mij de tijd ontbreekt.

¹ Deze tekst is een bewerking van een op 16 november 2023 gehouden mondelinge voordracht op het RIMO-symposium bij de Radboud Universiteit Nijmegen. Dit artikel blijft dicht bij de voordracht en heeft daarmee een losse toon.

² Milou van der Bel heeft Nederlands recht gestudeerd en de RAIO opleiding gedaan, en werkt als senior raadsheer in de familiekamer bij het hof Arnhem-Leeuwarden.

³ Onder scheidingen vallen echtscheidingen, dus scheidingen van gehuwden, maar ook scheidingen van geregistreerd partners en ongehuwd samenwonenden. Zie over trends in (echt)scheidingen het rapport Trends in (echt)scheidingen van Niels Kooiman (CBS, publicatiedatum 13-7-2022). Uit dit artikel volgt dat het aantal echtscheidingen weliswaar daalt, maar dat andere relatievormen toenemen en relatief vaker op een scheiding uitkomen. Onder complexe zaken versta ik hier zaken waarin meerdere onderwerpen (zoals gezag en omgang, kinder- en partneralimentatie, relatievermogen) aan de orde zijn. De complexiteit kan mede bestaan in meerdere of een veelheid van geschilpunten, maar ook geschilpunten waarbij specialistische aspecten zoals IPR en erfrecht meespelen.

Ook vermeld ik als kanttekening, dat scheidingen doorgaans processen zijn waarbij mensen die hier doorheen gaan, trauma en stress ervaren. Dat, en ook persoonlijk karakter en temperament, spelen altijd mee bij hoe mensen zich gedragen bij een geschil en hoe een procedure en een zitting verlopen. Vechten, vluchten, bevriezen, dat kan allemaal gebeuren, waarbij het nuchtere verstand op sommige momenten zoek is.

In de volgende paragrafen zal ik eerst ingaan op de term ‘Midden-Oosten zaken’ die ik hanteer. Verder ga ik in op het belang om aandacht te besteden aan het Internationaal privaatrecht (IPR), en de verplichting van echtgenoten om elkaar en ook de rechter inlichtingen te verschaffen. Vervolgens ga ik in op de verdeling van het vermogen en bespreek ik enkele geschilpunten die we in interculturele relatievermogenszaken vaak zien terugkomen en veel minder vaak bij zaken die geen intercultureel of internationaal karakter/aspect hebben: Goud/Sieraden, lening of schuld bij familie, en vermogen in het buitenland. Ik ga vervolgens in op regie door advocaten en door de rechter in relatievermogensrechtzaken, op de mogelijkheid van een minnelijke regeling en mediation. Ik eindig met een aantal aanbevelingen.

2. Midden-Oosten zaken

Ik zoom hier vooral in op interculturele zaken van mensen met een migratieachtergrond die we bij ons hof in relatievermogenszaken regelmatig voorbij zien komen. Dat zijn mensen, doorgaans ex-echtgenoten, van wie één of beiden (mede) wortels hebben in landen als Marokko, Turkije, Iran, Syrië. Ik duid ze hier kortweg verder aan als Midden-Oosten zaken, al dekt die vlag niet helemaal de lading en zou Midden-Oosten en Marokko, of Midden-Oosten en Noord-Afrika geografisch gezien een betere aanduiding zijn.⁴ De hiervoor genoemde migratieachtergronden zien we verhoudingsgewijs het meest als het om interculturele zaken gaat, al zien we zeker ook mensen met origine in andere regio's: Uit Oost-Europa (met name Polen), Afrika, Azië en Zuid-Amerika, in elk geval met een (deels) andere cultuur dan de West-Europese.

Wat wij bij de Midden-Oosten zaken zien is dat veelal een of beide partijen geboren zijn in Nederland, en beide partijen van origine uit het Midden-Oosten afkomstig zijn. Maar ook zien we mensen die beiden buiten Nederland zijn opgegroeid, en die lang geleden of juist recenter naar Nederland zijn geïmmigreerd of gevlucht. We zien allerlei leeftijden. Mensen die al in de jaren '70 of '80 zijn getrouwd, maar ook jonge mensen die na 1 januari 2018⁵ zijn getrouwd, en van alles daartussenin. We zien mensen

⁴ Marokko ligt niet in het Midden-Oosten, en ligt daar geografisch gezien verder vandaan dan van Nederland. Het beeld in huwelijksvermogenszaken komt echter overeen met de andere genoemde landen.

⁵ Vanaf 1 januari 2018 is er (zonder huwelijksvoorwaarden) niet meer standaard de algehele gemeenschap van goederen maar een beperkte gemeenschap van goederen.

van diverse welstand, met weinig of veel geld. We zien mensen met weinig opleiding maar steeds vaker ook mensen met een goede opleiding. Verhoudingsgewijs wonen ze wel vaak in een grote of middelgrote stad of de periferie daarvan. Het gaat wel vaak (maar niet altijd) om mensen met een islamitische achtergrond, maar hoe mensen die uiten en invullen varieert, voor zover wij kunnen zien. Enerzijds zien we behoorlijk geëmancipeerde mensen, die individuele keuzes maken. Anderzijds zien we ook veel traditie, waarbij ook de familie van partijen een rol speelt of lijkt te spelen bij de keuzes van partijen.

3. Gedrag en perspectief

Met (ook) in gedachten de bijsluiter over stress en trauma zien we bij het hof in relatief veel Midden-Oosten zaken het volgende beeld. Er is sprake van escalatie⁶, mensen vertonen veel boos gedrag naar elkaar; zijn vaak fel en veroordelend in hun uitingen. Er is weinig of geen onderlinge communicatie, en de communicatie die er is verloopt niet constructief maar ruziënd en eisend. De toon is beschuldigend en wantrouwend: “Het is niet mijn schuld dat het zo loopt, maar - helemaal!- die van hem/haar!” “Hij/zij liegt!” Beide partijen houden hun kaarten voor de borst; ze geven elkaar geen openheid van zaken waar het concrete feitelijke en juridische informatie betreft. Ook de rechter wordt in het kielzog hiervan nogal eens niet duidelijk, concreet en volledig geïnformeerd.

Het is lastig praten als twee mensen in zulke verschillende werelden leven. Op deze manier is een minnelijke regeling moeilijk bereikbaar. Op een zitting ontbreekt veelal de tijd om hierin diepgang te krijgen en mensen uit de loopgraven te halen, al komen er bij de rechter de nodige vragen op. Wat is de rol van de familie van partijen hierin, misschien wel tegen de wil van partijen zelf? We hebben meer dan eens een stel jonge mensen op zitting gehad bij wie wij vermoedden dat de familie meer belang had bij het geschil dan de twee jonge mensen zelf. Gaat het dan om gezichtsverlies? Van partijen, maar misschien ook wel van de familie? Vanuit de gedachte of overtuiging “Het mag niet mijn schuld (of die van ons kind/familielid) zijn, want dat is te erg, dus dan moet het wel allemaal de schuld van de ander zijn?” Hoe helpen we de mensen het beste uit zo’n geschil? Is het eigenlijk nog de tijd en de moeite waard om een minnelijke regeling te beproeven? Als het wantrouwen tussen partijen te groot is, zullen zij waarschijnlijk er ook niet op durven te vertrouwen dat de ander een getroffen schikking zal nakomen. Bovendien zijn mensen regelmatig niet in staat om pragmatisch te zijn en de ander iets te gunnen, een stap naar de ander te maken. Als de rechter vraagt of partijen nog een minnelijke regeling willen beproeven, lijkt het af en toe wel een rituele dans. Partijen zeggen heel beleefd: “natuurlijk meneer/mevrouw de rechter, wij willen altijd meewerken aan een redelijke regeling.” Maar een regeling komt er na een hoop gesoebal en meerdere schorsingen van de zitting niet.

⁶ Dat wil zeggen: een conflict dat zich uitbreidt.

Als rechter probeer je vragen te stellen, en partijen de gevolgen van hun procedeedrag voor te houden. Al doende maak je een inschatting of er een oprechte wens is om er met elkaar uit te komen of dat er een rechterlijke beslissing nodig is. Maar als de schikkingspogingen allemaal stranden en partijen met een even negatieve houding de zittingzaal verlaten als toen ze binnenkwamen, denk je achteraf soms: we hadden de tijd die nu aan een vergeefse schikkingspoging is besteed ook kunnen gebruiken om de uitspraak te schrijven waar ze kennelijk niet zonder kunnen, en partijen hadden dan minder advocaatkosten hoeven te maken.

4. Het Internationaal Privaatrecht, rechtsmacht en toepasselijk recht

Wat we ook zien is dat aan het IPR door advocaten niet altijd de nodige aandacht wordt besteed. Die regels van het IPR zijn echter wel belangrijk als de rechter een beslissing moet nemen. Aan advocaten wil ik dus de oproep doen om in zaken waarbij partijen meerdere of verschillende nationaliteiten hebben, hieraan expliciete aandacht te besteden. De redenen waarom ik dit doe leg ik hierna uit.

In de eerste plaats is de rechtsmacht ofwel de bevoegdheid van de Nederlandse rechter van belang. De rechter moet die ambtshalve toetsen, dus uit zichzelf, ook als partijen daar geen geschil over hebben. Niet altijd staan advocaten hierbij voldoende stil, mogelijk vanuit de aanname dat de rechter voor wie zij de echtscheidingszaak brengen standaard wel bevoegd zal zijn, en ook voor de nevenvoorzieningen. Meestal is de rechter dat ook wel, maar niet altijd.⁷ Dat kan voor vervelende situaties zorgen, vooral als in een laat stadium van de procedure tussen partijen verschil van mening ontstaat over welke rechter bevoegd is. Omdat de rechter de rechtsmacht ambtshalve moet toetsen kan het gebeuren dat in hoger beroep de rechtsmacht van de Nederlandse rechter komt te ontbreken en partijen voor hun echtscheiding alsnog naar een buitenlandse rechter moeten.

Ook over het toepasselijk recht ontstaat nog wel eens geschil. Het komt regelmatig voor dat bij het begin van het huwelijk door partijen geen expliciete rechtskeuze is gemaakt, en geen huwelijksvoorwaarden met zo'n keuze erin zijn overeengekomen. We zien nogal eens dat partijen ook in het begin van de echtscheidingsprocedure geen of slechts een impliciet standpunt hebben ingenomen over welk recht toepasselijk is op hun huwelijksvermogensregime, terwijl het hebben van meerdere nationaliteiten of een ander eerste huwelijksdomicilie dan Nederland daar wel aanleiding toe geeft. Ook gebeurt het dat een van beide partijen in een laat stadium van de procedure het standpunt inneemt dat buitenlands recht van toepassing is – bijvoorbeeld in een nagekomen akte of bericht, of pas ter zitting in hoger beroep. In hoger beroep is het in beginsel mogelijk om stellingen en verweren aan te vullen en omissies of fouten

⁷ Zoiets kan zich bijvoorbeeld voordoen als de woonplaats van (een van) partijen in het buitenland is op het moment van het echtscheidingsverzoek.

tijdens de eerste aanleg recht te zetten. Maar dat moet dan wel gebeuren in het hoger beroepschrift of de memorie van grieven (in principaal, respectievelijk incidenteel hoger beroep) en niet pas later.⁸

5. Scheiden en het vermogen verdelen

Scheiden maakt de (financiële) koek kleiner; in je eentje is het leven duurder dan met zijn tweeën in één huishouden. Mensen gaan dan kijken waar ze nog aanspraak op kunnen maken bij de ander. Regelmatig gaat of wil men dan graven in de administratie van korte en soms langere tijd geleden, af en toe wordt het meer “*cherrypicking*”. Men wil dan bijvoorbeeld van de ander alle bankafschriften van de afgelopen jaren hebben, zonder zelf dezelfde openheid van zaken te geven. Veelal komen er nog allerlei kleinere verrekenposten langs, zoals belastingteruggaven, lasten of inkomsten van gezamenlijk onroerend goed dat nog niet verdeeld is. De functie van de rechter is echter niet die van een boekhouder, die alle administratie die de partijen tijdens het huwelijk hebben laten liggen nu eens even goed op een rijtje gaat zetten. In de eerste plaats is het de taak van partijen om de rechter goed voor te lichten en van voldoende concrete en gestructureerd aangeleverde informatie te voorzien. In de tweede plaats is de rechter niet opgeleid als boekhouder of accountant. Als het te ingewikkeld wordt zal de rechter een deskundige moeten benoemen, met alle extra kosten van dien.

Partijen moeten in elk geval inzicht aan elkaar geven in de stand van hun vermogen op de peildatum. Dat is in het algemeen: de datum waarop het verzoekschrift tot echtscheiding is binnengekomen bij de rechtbank.

5.1 Het belang van goud en sieraden

Regelmatig hebben partijen, of één van hen (vaak: de vrouw), bij het huwelijk goud en sieraden cadeau gekregen. Bij de scheiding zijn ze het nogal eens niet eens over aan wie het destijds is geschonken, en over de waarde ervan. Opvallend vaak is er ook discussie over wie het goud en de sieraden waar in bewaring heeft, en beschuldigen partijen elkaar, of familieleden van de ander, ervan het zonder toestemming meegenomen te hebben.

Partijen en ook de rechter worden doorgaans niet blij van roerende zaken die weg zijn. Voor de rechter is vooral van belang om te weten: Over welke sieraden hebben we het precies? Van wie zijn ze? Waar zijn ze, of wie heeft ze onder zich? Hoeveel zijn ze waard? En, misschien wel het belangrijkste: waar blijkt dat allemaal uit? Als op één van deze vragen geen duidelijk antwoord komt, kan een strijd over goud en sieraden uitlopen op een tijd en geld rovende bezigheid – denk aan bewijsincidenten – zonder

⁸ Artikel 347 lid 1 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering: In hoger beroep worden een conclusie van eis en een conclusie van antwoord genomen.

bevredigende uitkomst. Want in nogal wat gevallen blijft het bij twee verhalen die tegenover elkaar staan, en waar weinig concreet doorslaggevend bewijs van is. Wie stelt dat er een bepaald vermogensbestanddeel met een bepaalde waarde aanwezig was op de peildatum, en op (een deel van) dat vermogen aanspraak maakt, heeft de stelplicht en de bewijslast daarvan (art. 150 Rv). Wordt er onvoldoende concreet en zonder noemenswaardige onderbouwing iets gesteld, dan haalt dat de bewijsdrempel niet. En zijn de stellingen wel concreet genoeg, maar lukt het niet om het gestelde te bewijzen, dan zal de rechter het gevraagde afwijzen.

5.2 Het lenen van geld

We zien dat er in het zicht van de echtscheiding, of tijdens het echtscheidingsproces, nog wel eens geld wordt geleend bij familie. Op zichzelf is zo iets niet heel vreemd, want uit elkaar gaan en apart gaan wonen kost vrijwel altijd meer geld dan samen één huishouden voeren. Maar partijen zijn het vaak oneens of er wel of niet is geleend; “ik wist er niks van...” Regelmatig volgt dan het verwijt dat in het zicht van de echtscheiding een lening is geënceneerd om de andere partner – die mee moet betalen aan een schuld die er feitelijk niet is – te benadelen.

Om dergelijke vraagstukken enigszins te kunnen beoordelen is het nodig dat dit in een dossier concreet wordt gemaakt: Waar hebben we het precies over, om hoeveel geld gaat het? Waarom is er geleend, wanneer is het geld ontvangen? Wist de andere partner dat, en zo ja hoe is die ervan op de hoogte gesteld? Is er terugbetaald, en zo ja hoeveel en wanneer? En waar blijkt dat uit?

Degene die stelt dat er een lening is op het moment van de peildatum heeft hier de stelplicht en de bewijslast. Ook hier geldt dat als de stellingen onvoldoende concreet en onderbouwd zijn de bewijsdrempel niet gehaald wordt, en dat als dat wel zo is en men slaagt niet in het bewijs, de rechter het gevraagde zal afwijzen.

5.3 Vermogen in het buitenland

Relatief vaak is in zaken van partners met een interculturele achtergrond sprake van een huis of appartement in het buitenland van herkomst. Regelmatig komt het voor dat het zelfs in hoger beroep nog niet duidelijk is wie de eigenaar is van dat huis of appartement, door wie het is betaald, en dat bewijsstukken daarvan niet worden overgelegd. Soms, maar vaak pas laat in de procedure, komt er wel een akte uit het land waar dat huis ligt (met als het meezit een beëdigde vertaling, waaruit is te zien wanneer dat huis is verkregen, door wie en van wie, en voor hoeveel geld). Als er een taxatierapport in het geding wordt gebracht uit het land waar het huis ligt, wordt er nogal eens door de andere partij tegengeworpen dat de taxateur fraudeert of familie of vriend is van de partij die het rapport inbrengt. Dit soort beschuldigingen (meestal zonder deugdelijke onderbouwing) maakt het komen tot een praktische en vlotte oplossing in een zaak lastig. Wat kan de rechter er dan aan doen om dat te bespoedigen?

De rechter kan bijvoorbeeld bepalen dat een huis in het buitenland aan een van de partijen toegedeeld wordt en dat partijen aan de uitvoering daarvan moeten meewerken. Maar daarmee is het voor partijen nog niet gebeurd. De rechter is geen notaris. Ook is de Nederlandse rechter niet in staat om de daadwerkelijke goederenrechtelijke afwikkeling van onroerend goed in het buitenland direct te bewerkstelligen. De Nederlandse rechter weet weinig van hoe het in het buitenland praktisch gezien werkt met tenaamstelling en of eventueel wijziging daarvan nodig kan zijn in het kader van de verdeling. De rechter krijgt daar vaak wel verhalen van partijen over, maar weinig tot geen concrete feitelijke informatie. Willen partijen dat ze goede en bruikbare instructies (in de praktijk wel aangeduid als ‘spoorboekje’) meekrijgen van de rechter? Dan zullen ze de rechter goed moeten informeren over hoe het in de betreffende regio werkt met tenaamstelling en wijziging van tenaamstelling van onroerende zaken. Wat is daarvoor nodig in het land waar het onroerend goed ligt? En zijn er lokale verschillen? Aan advocaten zou ik willen meegeven: maak dit soort zaken concreet en inzichtelijk als je een goed uitvoerbare beslissing wilt; schakel plaatselijke collega's of deskundigen in. Of raadpleeg eerst het Internationaal Juridisch Instituut.

6. Waartoe zijn juristen op aarde?

Juristen, zowel advocaten als de rechter, kunnen het scheiden over het algemeen niet leuker maken, maar in het beste geval wel makkelijker in de zin van: overzicht bieden en praktisch blijven. Van advocaten vraagt dat waar nodig hun cliënten ‘op te voeden’, dus duidelijk te instrueren en grenzen te stellen, en partijen voor te houden waar hun juridische positie sterk is en waar deze zwak is, zodat acceptatie van een eventueel verlies kan volgen. Een van de beste kansen op een vlotte en voorspelbare uitspraak of regeling biedt een compleet en transparant dossier.

Zoals hiervoor al is aangestipt: Besteed bij mensen met meerdere of verschillende nationaliteiten tijdig aandacht aan het IPR; rechtsmacht en toepasselijk recht. Van belang is ook de informatieplicht. Voordat er een procedure is, geldt tussen echtgenoten al artikel 1:83 BW⁹; zij moeten elkaar desgevraagd inlichtingen verschaffen over het door hen gevoerde bestuur en over de stand van hun goederen en schulden. In het procesrecht geldt de exhibitieplicht van art. 21 Rv¹⁰; partijen zijn verplicht de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Wordt deze verplichting niet nageleefd, dan kan de rechter daaruit de gevolgtrekking maken die deze geraden acht. Dit artikel, en ook artikel 22 Rv – over het overleggen van bescheiden, waartoe de rechter opdracht kan geven – is echter niet bedoeld als een opmaat tot een spel met als inzet het uitdelen van informatieopdrachten. De

⁹ Artikel 1:83 Burgerlijk Wetboek: Echtgenoten verschaffen elkaar desgevraagd inlichtingen over het door hen gevoerde bestuur alsmede over de stand van hun goederen en schulden.

¹⁰ Artikel 21 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering: Partijen zijn verplicht de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Wordt deze verplichting niet nageleefd, dan kan de rechter daaruit de gevolgtrekking maken die hij geraden acht.

bedoeling is dat iedere partij de rechter en de wederpartij van de aanvang af goed en volledig informeert, openheid van zaken geeft, transparant is.

Voor een goede procesorde geeft ook het procesreglement regels; het tijdig alles aan het gerecht en aan de wederpartij aanleveren, tenminste dat wat volgens het procesreglement nodig is. In relatievermogenszaken is er een lijstje van stukken die in elk geval ingebracht moeten worden.¹¹

Aan advocaten dus de schone taak om een compleet en transparant dossier samen te stellen, en hun cliënten zoveel mogelijk aan te sporen het bewijsmateriaal tijdig aan te leveren. De rechter weet dat dat soms lastig is, maar zal een partij die niet aan diens exhibitieplicht voldoet er uiteindelijk wel op kunnen afrekenen, door bepaalde stellingen van die partij niet aan te nemen, en als gevolg daarvan het verzoek af te wijzen.

7. Pilot regie in relatievermogenszaken

Bij het hof Arnhem-Leeuwarden loopt momenteel een pilot Regie in relatievermogensrechtzaken. De aanleiding hiervan is dat over de dossiers in relatievermogenszaken ertoe neigen uit te dijen en daardoor minder overzichtelijk te worden.

In het kader van deze pilot let de griffie er nadrukkelijk op of een dossier in een relatievermogensrechtzaak aan het procesreglement voldoet. Zit er bij elke nieuwe set producties een actueel overzicht van alle producties? En worden de producties van elkaar en van de processtukken gescheiden door tabs? Als er foto's worden overgelegd moeten het kleurenfoto's zijn, dus geen zwart-wit kopieën, daar is te weinig op te zien. Zitten er stukken in een buitenlandse taal anders dan Duits, Frans of Engels in het dossier, dan moet daar een beëdigde vertaling bij zitten.

8. Webformulieren

In het kader van de pilot zijn ook drie webformulieren ontwikkeld. Deze zijn te vinden op www.rechtspraak.nl op de website van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.¹² Het kan enorm bijdragen aan het overzicht en de juridische structuur in een zaak als advocaten bij een relatievermogenszaak het toepasselijke webformulier invullen en dit voegen bij hun eerste gedingstuk in hoger beroep.

¹¹ Zie hoofdstuk 2.5 van het procesreglement verzoekschriftenprocedures familie zaken gerechtshoven. Maar dat is natuurlijk geen uitputtende lijst.

¹² Link: [Pilot relatievermogensrecht zaken | Rechtspraak](#) Of: zie onder [Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden/Regels procedures en klachten/Pilot regie in relatievermogenszaken](#)

Er is een formulier voor ex-samenlevers, een formulier voor gehuwden of geregistreerd partners met gemeenschap van goederen, en een formulier voor gehuwden of geregistreerd partners met huwelijks- of partnerschapsvoorwaarden. Deze laatste versie kan ook prima van dienst zijn in het geval waarin een buitenlands rechtssysteem zonder gemeenschap van goederen en met gescheiden vermogens van toepassing is.

Het hof is benieuwd naar de ervaringen van advocaten met deze formulieren. Zijn ze moeilijk of makkelijk in te vullen? Helpen ze bij het krijgen van overzicht in een zaak? Daarom is er op de website van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden ook een evaluatieformulier en een mailbox voor vragen over en feedback op de webformulieren¹³.

9. Een minnelijke regeling of bemiddeling?

In de Nederlands rechtscultuur en in de opleiding van rechters heeft grofweg de laatste 25 jaar de overtuiging postgevat dat in familiezaken een minnelijke regeling vaak beter is dan een rechterlijke uitspraak. Dit geldt in het bijzonder wanneer partijen in de toekomst nog met elkaar verder moeten, en er een belang is om met elkaar in goede verstandhouding te blijven.

In een gescheiden gezin met kinderen moeten ex-partners als ouders normaal gesproken met elkaar verder. Dat kost in en na een scheiding vaak al extra tijd, geld en energie. En procederen kost nog meer geld. Het kan voor kinderen helend zijn als papa en mama aan hen kunnen vertellen dat zij het met en voor elkaar en voor de kinderen samen hebben geregeld. Het kan daarmee ook de ouders zelf meer kracht en trots geven: ondanks ons conflict hebben wij dit toch gekund, en daarmee zijn we sterke mensen en creëren wij de best mogelijke situatie voor onze kinderen. Ook kan een regeling ruimte voor nuances bieden waar een uitspraak dat niet kan. Met name in conflicten die zijn geëscaleerd naar “welles/nietes” patstellingen zoals die ik hierboven omschreef, komt de rechter bij het doorhakken van knopen uiteindelijk nogal eens op een uitkomst uit die óf het één, óf het ander behelst (zwart/wit is), terwijl partijen zelf, als zij in gesprek zouden gaan, misschien wel de ruimte hebben om tot een meer genuanceerde uitkomst te komen (meer grijstinten).

Hoe kunnen de beroepsbeoefenaren, advocaten en rechters, partijen uit de vechtmodus halen? Niet kijken naar het verleden maar naar de toekomst, waarmee kunnen partijen verder? Wat is het partijen waard om hun conflict te beëindigen, en wat is daarvoor nodig?

10. Verwijzing naar mediation?

¹³ Relatievermogen.hof-arle@rechtspraak.nl Of: zie onder Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden/Regels procedures en klachten/Pilot regie in relatievermogenszaken

Op de bijeenkomst op 16 november 2023 werd de vraag opgeworpen of de rechter bijvoorbeeld partijen met een Moslim-achtergrond naar een imam zou kunnen verwijzen. Ik kan daarop als overheidsrechter het volgende antwoorden: Iedereen moet toegang hebben tot een neutrale overheidsrechter. Als inwoner van Nederland moet je kunnen scheiden als je huwelijk duurzaam is ontwricht. Het maakt daarbij niet uit wie van beide partners de echtscheiding wil of in gang zet, en ook niet wiens “schuld” het is dat het huwelijk duurzaam is ontwricht; de rechter heeft daar geen moreel oordeel over. Als rechter zal ik daarom partijen voor geschilbeslechting niet snel verwijzen naar een geestelijke, ongeacht van welke godsdienst. Ik weet overigens ook niet hoe religieus ieder van beide partijen uiteindelijk is.

Als partijen het beiden over bepaalde zaken eens zijn, en iets echt samen op een bepaalde manier willen, dan is er voor partijen in goed overleg wel veel mogelijk. Mediation is een bemiddelings-afspraken tussen partijen en een bemiddelaar. Het moet dan wel gaan om iemand die beide partijen vertrouwen, en niet om een dwang of druk vanuit de gemeenschap of de families waarin partijen verkeren. Loopt de mediation toch mis, dan moet de gang naar de overheidsrechter openblijven.

Een traject waarbij een bemiddelaar uit de eigen religieuze gemeenschap van partijen is betrokken, wordt mogelijk in een aantal gevallen wel voorafgaand aan een procedure gedaan. Maar dat blijft tot dusver vaak buiten het zicht van de rechter. Het zou kunnen helpen als advocaten duidelijk maken wat er eventueel voorafgaand aan een procedure aan bemiddelingspogingen is gedaan, en of de wens om tot een regeling te komen (nog) bestaat. Dat kan helpen bij het maken van een inschatting of het zinvol is dat de rechter (nog) een poging waagt om partijen tot een minnelijke regeling brengen.

De mogelijkheid bestaat ten slotte ook dat een cultuurgebonden competitieve conflictstijl¹⁴ van mensen nu eenmaal maakt dat “polderen” minder voor de hand ligt, en dat het meer recht doet aan het rechtsgevoel van partijen en aan de zaak als er een uitspraak van de rechter komt. Als dat zo is, is het goed als de rechter weet dat partijen meer gebaat zijn bij een rechterlijke uitspraak dan bij verplichte schikkingspogingen.

11. Conclusie en aanbevelingen

Het voorgaande komt wat mij betreft alles bij elkaar neer op: Een goede regie op een zaak komt een vlotte en heldere rechtsbedeling ten goede. Die regie begint bij advocaten. Samenvattend zou ik advocaten die bij het hof procederen in relatievermogenszaken met een interculturele, in het bijzonder een Midden-Oosten achtergrond, het volgende willen aanbevelen op het punt van regievoering.

¹⁴ Interessante gezichtspunten over interculturele communicatie en conflicten en stijlen hierin biedt het 6-D-model over interculturele communicatie, ontwikkeld door Geert Hofstede en anderen. Drs. A.P. (Alette) Vonk (zij is onder meer Lecturer Intercultural Management bij de Universiteit Leiden) heeft over dit model bij de studiedagen van de afdeling civiel van het hof Arnhem-Leeuwarden een mooie, leerzame lezing gehouden.

- Besteed vanaf het begin van de echtscheidingszaak aandacht aan het IPR, dus aan de rechtsmacht van de Nederlandse rechter en aan het toepasselijke recht.
- Scherp uw cliënten in dat een aanspraak op een vermogensbestanddeel goed onderbouwd moet zijn voor wat betreft de aanwezigheid op de peildatum en de waarde ervan. Dit geldt in het bijzonder (maar natuurlijk niet alleen) voor specifieke vermogensbestanddelen als goud en sieraden, geldleningen aan en van familieleden of bekenden van de echtgenoten, en vermogen in het buitenland.
- Scherp uw cliënten extra goed in dat zij als echtgenoten een inlichtingenplicht hebben jegens elkaar, en jegens de rechter, en dat als daaraan niet wordt voldaan, dit negatieve gevolgen kan hebben.
- Vergeet daarbij niet de tweeconclusie-regel: in hoger beroep is de hoofdregel dat iedere partij maar één conclusie kan nemen, en moeten alle grieven en nieuwe verzoeken of vorderingen bij het eerste processtuk worden gedaan.
- Als u een verzoek doet tot verdeling of toedeling van vermogen in het buitenland (bijvoorbeeld onroerend goed, bankrekening, auto), licht de rechter dan voor over hoe het in de betreffende regio werkt met tenaamstelling en wijziging van tenaamstelling, en doe een concreet voorstel voor een spoorboekje of stappenplan.
- Zorg voor een transparant en inzichtelijk dossier overeenkomstig het procesreglement, en voeg bij uw eerste processtuk een ingevuld webformulier (één van de drie versies, zie de website van de hiervoor genoemde Pilot van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden).
- Licht de rechter voor over of en zo ja welke pogingen al zijn ondernomen om een minnelijke regeling te bereiken, en of u nog mogelijkheden daartoe ziet of wenst, of dat vooral een rechterlijke uitspraak nodig is.

Als deze aanbevelingen in acht worden genomen zal dat ten goede kunnen komen aan een transparant en overzichtelijk dossier, dat meer kansen biedt om een geschil op een goede manier vlot af te wikkelen en daarmee partijen uit hun geschil te helpen, hetzij door een regeling dan wel een rechterlijke uitspraak.

